

Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím! Je třeba dosáhnout štěstí národů – třeba i proti jejich vůli. Mí Pražané mi rozumějí! To mne popouzí jménem mnoha set tisíců k té nejponiženější prosbě, aby Vaše císařská Milost národ český také při tomto předrahem dědictví od jich předků, totiž jeho mateřském jazyku před neslušným nakládáním a nerozváživým nucením nejmilostivěji chrániti ráčila. Rděte se hanbou, potomkové jejich, daleko, daleko, od šlépějí slavných předků uchýlení! Každému je vlastní jazyk nejmilejší. Hrajeme na klavír, jenž snad strun v sobě ještě nemá. Požaduji svědectví, nikoliv

DVOUBAREVNÝM PAPRSKEM

možnosti, důkazy, nikoliv deklamace. Půl srdce Míne, půl srdce vlasti! Divadlo je život a jde zase do života. Kde domov můj? Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal. Daleká cesta má, marné volání! Nepozdravil u vrbiček! Dávno, dávno již tomu, co jsem posledně se dívala do té milé mírné tváře, co

Česká literatura 19. století

jsem zulíbala to bledé líce, plné vrásků, nahlížela do modrého oka, v němž se jevilo tolik dobroty a lásky; dávno tomu, co mne posledně žehnaly staré její ruce! Zemřela matka, do hrobu dána. Šťastná to žena! Nechoď, Vašku, s pány na led! Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svoji ruku! Zkrátka s hrdostí

2021

národní řeknu: „Já jsem Čech,“ ale nikdy: „Já jsem Slovan.“ Jsem Čech rodu slovanského, i se vším tím ne mnohým, co mám i co mohu, oddal jsem se zcela i navždy ve službu svému národu. Čas trhnul oponou a změněn svět. Kdyby v téhle místnosti spadl strop, bylo by po národě! Národ sobě. Všim jsem byl rád! Nekamenujte proroky! Širé rodné lány. Ocel paží láme, pěstí kámen kruší. Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm! Za trochu lásky šel bych světa kraj. Samota mne mrazí odvěká, hledám, volám – srdce člověka. Hálek měl význam a patřil době, kde žil, Neruda jde v budoucnost. Sražena typickými reprezentanty starých směrů v jeden šik, přinucena obhajovati své přesvědčení, volnost slova, právo bezohledné kritiky nejprudším a nejvášnivějším bojem, jaký česká literatura vůbec zaznamenává, přijala část mladé generace literární jméno, které s despektem bylo hozeno na ni: Česká Moderna. Hý – bestia triumphans! Chci vám sdělit jednu osobní zkušenost. **50 PRACOVNÍCH LISTŮ**

PRACOVNÍ LISTY JSOU SESTAVENY VÝHRADNĚ PRO ÚČELY VĚDECKÉHO VÝZKUMU (ODBORNÁ NAVÁZNOST NA GRANTOVÝ PROJEKT „METODOLOGICKÉ PŘÍSTUPY V TEORII INTERPRETACE“, SPOLUŘEŠITEL, PF UJEP; 2012), JEHOŽ INTEGRÁLNÍ SOUČÁSTÍ JE NOVÝ PŘÍSTUP K VÝUCE LITERATURY, KDE JSOU UKÁZKY VYUŽITY PRO VYUČOVACÍ ÚČELY („PŘI VYUČOVÁNÍ PRO ILUSTRAČNÍ ÚČEL“) S ŘÁDNĚ ODCITOVANÝMI ZDROJI PODLE POŽADAVKU AUTORSKÉHO ZÁKONA, ČÁST PRVNÍ, HLAVA I., DÍL 4., § 31, 1 – C VÝJIMKY A OMEZENÍ PRÁVA AUTORSKÉHO

© 2021, PhDr. Adam Krupička, Ph.D. (vědecká koncepce)

Veškerá vyobrazení užitá v pracovních listech nepodléhají autorským právům.
zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

Obsah

První fáze národního obrození (zápis 01)

→ kontext ve světové literatuře bude probírán ve 4. ročníku

Po období útlumu se spolu s národním cítěním zemských patriotů vrací i touha oživit české kulturní dědictví (1). Na venkově se však literáti setkávají s publikem zvyklým jen na neumělou četbu, musejí proto kultivovat i lidové vrstvy (2), zvláštní kapitolou je pak loutkářská tradice (4). Kulturní a historické souvislosti 18. století jsou složité – v něčem Češi vynikají, avšak jinde jsou závislí na cizích vzorech, jen těžko chápou širší rámec událostí v Evropě (3). Hrůzka intelektuálů vnáší do českého prostředí pomalu objektivní vědu vysoké úrovně (5), rozvíjí se také další obor, který bude mít mnoho následovníků: filozofie (7). Snaha přinést i vyspělou kulturu klasicistní je neúspěšná, ale důležitá fáze rozvoje domácí literatury (6).

Druhá fáze národního obrození (zápis 02)

→ kontext ve světové literatuře bude probírán ve 4. ročníku

Vznik rukopisných falz (8) plyne z popularity preromantismu u nás (9), ve kterém již přichází druhá generace buditelů – Josef Jungmann a jeho následovníci (10) podporují sbírání lidové slovesnosti (13), vytváření ohlasů (12) i myšlenku slovanské vzájemnosti (14). Jaksi stranou se rozvíjí divadlo, které se zpočátku nechce podříditi vznešeným myšlenkám vzdělávání českého publika (11).

Literatura obrozená (zápis 03)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 08 – 15

Úspěch buditelských snah se projevil záhy: na jevišti již zněla čeština stejně sebevědomě jako němčina (19), literáti rozvíjeli humor a satiru (17) a literární život se propojil s životem občanským (20), což vedlo až k revoluci roku 1848 (21). O tom, že se české kultuře dařilo, svědčí i dialog mezi buditeli a umělci propagujícími romantismus (15). Mácha a jeho nečetní následovníci zůstali dlouho nepochopení (16), ale přesto si v konkurenci s biedermeierem uchovali romantici svá stanoviska (18).

Bachův absolutismus (zápis 04)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 16 – 18

Porážka revoluce přinesla řadu politických i kulturních omezení (25) i pro české Němce, kteří v Čechách žili a tvořili (22). Přesto tato doba bude dobou největších literárních výkonů Němcové (24) a Erbena (23) i mladá generace, která se inspirovala Máchou a propagovala nový směr – realismus (26).

Májovská generace (zápis 05)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 16 – 18

Nástup Nerudy a ostatních básníků a prozaiků almanachu Máj (27) se projevil jako nová svěží vlna v poezii, próze, dramatu (28) i žurnalistice (29). Ne vše se podařilo – např. v politice došlo k výraznému selhání (30), ale byly učiněny další kroky k národní emancipaci: postavení Prozatímního divadla jako předzvěst Národnímu divadlu. Autoři této generace tvořili i poté, kdy v literatuře došlo opět ke generační výměně, někteří tak ztratili původní zápal i uměleckou kvalitu, jiné ne (31).

Ruchovci a lumírovci (zápis 06)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům 19 – 20

V 70. letech nastoupila generace s dvojím názorem: ruchovci stranící realismu (39) a venkovskému tématu (38) a lumírovci zahledění do zahraničních vzorů (40) a novoromantismu (41). Literatura se rozrůžňuje: píší konzervativní autoři (34), ale probírána je i ženská otázka (35), autoři se věnují tvorbě fantastické (33) i tvorbě pro děti (36), trh je zaplaven i brakem (37). Mohutný rozvoj a modernizaci prodělalo české dramatické umění (32).

Generace 90. let (zápis 07)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu 21

Na konci století přicházejí nové proudy v umění: důsledný realismus jako předpolí naturalismu (44), který dává slovo regionálním autorům (43) a historické próze (42), pojmenovává klišé a neživé motivy (48). Lidé z generace 90. let (46) kritizují předchozí díla a odvažují se tvořit moderně (47). Cesta k národní identitě je započatá (45) a nic jí nezmění ani rozdílné přehodnocování (50). České prostředí brzy zrodí svůj velký vrchol – Kafku (49), který ovlivní světovou literární scénu na celé století.

Témata pracovních listů

pořadové číslo	téma	domácí příprava
1.	Zemský patriotismus	Za jakých okolností vytvořil barokní gotiku Jan Blažej Santini-Eichel?
2.	Triviální tvorba se zábavným a vzdělávacím účelem	Najděte definice k následujícímu pojmu: triviální literatura. Zaznamenejte vše podstatné z života a tvorby V. M. Kramera.
3.	Historická a kulturní atmosféra 18. století	Nalezněte na internetu a vyslechněte si zhudebněné texty (č. 4). Zjistěte základní informace o svobodných zednářích. Shrňte změny za panování Josefa II.
4.	Loutkářská tradice v Čechách	Jaké další nemotné dědictví ČR chrání organizace UNESCO?
5.	České osvícenství: první generace obrození	Podrobně rozepište život, dílo a vliv Dobrovského, včetně obsahu jeho uvedených děl. Vyberte si tři jména českých osvícenců a doplňte obory, v nichž bádali. Úlohu č. 6 přeložte. Komu tyto otázky slouží?
6.	Almanachová móda a klasicismus	Prozkoumejte znaky klasicismu a pomocí obrázku (č. 3) je pojmenujte a zaznamenejte. Zapište životy Puchmajera, Tháma, Hněvkovského a věcné informace ke dvěma almanachům.
7.	Česká duchovní a filozofická literatura	Nacvičte nejdelší exhortu i s gesty, jako byste ji měli říkat před publikem. Dohleďte informaci o Bernardu Bolzanovi.
8.	Rukopisná falza	Udělejte výpisky k RZK a poznámku k padělatelům. Pátřejte a připomeňte jiné padělané literární památky.
9.	Vliv preromantismu v Čechách	Vypište pár poznámek k M. Z. Polákovi a k Záři nad pohanstvem (pokud nenaleznete v učebnici, dohleďte jinde). Zamyslete se nad problémy překladu – jaký je hlavní problém pro každého překladatele?
10.	Druhá generace obrození	Výpisky k Josefu Jungmannovi a jeho zásadním dílům zmíněným v učebnici. Pokuste se odhadnout, co znamenají novotvary z úlohy č. 2. Najděte alespoň tři nová slova, která vymyslel Josef Jungmann.
11.	Dramatická tvorba od konce 18. st. do 40. let 19. st.	Výpisky k životu a dílu V. K. Klicpery a Prokopa Šedivého. Zapište rovněž informace o divadlech zmíněných v tabulce.
12.	Ohlasová poezie	Vypište definici ohlasové poezie, od čeho je odvozený název. Shrňte život F. L. Čelakovského s obsahem jeho dvou ohlasových sbírek.
13.	Sbírání lidové slovesnosti	Doplňte informace ke sběrům lidové slovesnosti uvedených v zápisech. Rovněž definujte literární útvary zmíněné v tabulce.
14.	Slovanská vzájemnost	Výpisky k životu Jana Kollára a stručné informace k dílu Slávy dcera. Připomeňte si, které slovanské národy v Evropě znáte.
15.	Přijetí romantismu v Čechách	Připomeňte si hlavní rysy romantismu (aplikujte na vyobrazení č. 2). Zjistěte, kdo napsal Úvod povahopisný a o kom tato esej pojednává. Které práce J. K. Tyla jsou ovlivněny romantismem? Jak se jmenoval německý časopis, v němž byla uveřejněna pochvalná recenze na Máj?

16.	Romantismus v české literatuře	Zjistěte, se kterým básníkem udržovala intimní vztah Božena Němcová. Vysvětlete pojem nihilismus. Seznamte se s životem Karla Hynka Máchy. Udělejte si výpisky ke skladbě Máj a povídky Marinka. Čím byl zvláštní Máchův deník?
17.	Satira a humor napříč literaturou 19. století	Zjistěte, kdo napsal vyprávění o osiřelé dívce z pracovního listu!
18.	Biedermeier a dvě generace po Máchovi	Rozlište jména v tabulce na autory působící před Máchou a po Máchovi. Dohleďte, co znamená slovní obrat „nepozdravit u vrbiček“. Připomeňte si rozdíly mezi romantismem a biedermeierem ze světové literatury.
19.	Dramatická tvorba ve 40. letech	Udělejte si do sešitu výpisky k životu Josefa Kajetána Tyla. Stručně запиšte i v učebnici rozebírané divadelní hry tohoto autora.
20.	Závěrečná fáze národní emancipace na prahu liberální éry	Zapište si poznámky k životu a dílu K. H. Borovského. Zhlédněte animovaný film Král Láva. Naučte se jeden z těchto epigramů: Demokratický, Originálnost, Lenoš a řvi.
21.	Revoluce 1848 a její ozvěna v literatuře	Pokuste se zjistit, kdo je na karikatuře v úvodu listu (nepopulární politiky působící v Rakousku mezi léty 1815 – 1848). Přečtěte si úryvky z Pamětí J. V. Friče a dohleďte životní osudy tohoto revolucionáře.
22.	Tvorba českých Němců	Jak se jmenovala nositelka Nobelovy ceny za mír původem z Rakousko-Uherska.
23.	Erben: inspirace folklórem	Zaznamenejte si základní informace k životu K. J. Erbena. Vypište všechny balady Kytice (stručné obsahy poznamenejte u těch balad, které neznáte) a doplňte informacemi z učebnice o celé sbírce. Kdy se zapalovaly svatojánské ohně?
24.	Němcová: přelomová osobnost české literatury	Zápis života a díla Boženy Němcové. K dílu Babička vypište jména všech čtyř vnoučat a pěti dalších důležitých postav.
25.	Bachovský absolutismus a jeho důsledky v kultuře	Poučte se z učebnice dějepisu – co byl Bachův absolutismus a kdy byl? Kdo je konfident? Karel Sabina: запиšte život a dílo dostupné v učebnici.
26.	Počátky realismu v české próze	Zopakujte si realistické rysy. Kde je v Praze Nerudova ulice? Co má ve znaku dům, v němž se narodil?
27.	Májovská generace	Kdo všechno ze starší generace publikoval v almanachu Máj? Zaznamenejte životy a dílo májovců. Heyduka, Mayera a Šolce, pozornost věnujte zejména Hálkovi a Nerudovi.
28.	Dramatická tvorba májovské generace	Zopakujte si, jak by měla vypadat správná recenze. Vyplňte údaje týkající se dramatického umění v zápisu a tabulce.
29.	Česká žurnalistika v 19. století	Pokuste se doplnit jednotlivá periodika a almanachy do tabulky v úloze č. 2, včetně časového zařazení.
30.	Politika v literatuře	Dohleďte zmínku o Františku Palackém – a doplňte ji do příslušného zápisu. Kterého historika si česká veřejnost podala vulgarismy za jeho odborné názory?
31.	Výchovná funkce prózy	Zapište Karolinu Světlou a její dílo. Prohlédněte si místa spjatá s jejím životem. Se kterým spisovatelem udržovala téměř intimní styky?
32.	Drama od Prozatímního k Národnímu divadlu	Doplňte informace k divadelním hrám zmíněným v tabulce a k životu bratrů Mrštíků, Preissové a Stroupežnického. V úloze č. 3 jsou zmíněna místa, ze kterých byly svoženy základní kameny k ND. Čím jsou tato místa významná? Dohleďte alespoň pět z nich. Který symbolický památník je na Vyšehradě? A kde nalezl svůj vzor v Německu?

33.	Fantastická fikce 19. století	Zapište informace o životě Jakuba Arbesa, shrnutí k dílům zmíněným v učebnici. Kolik romanů autor celkem napsal? Definice tohoto žánru.
34.	Konzervativní proud v českém kulturním prostředí	Zjistěte, v jakém vztahu byl k Mladé Boleslavi A. V. Šmilovský a F. Schulz.
35.	Problematika feministická	Připravte si hrací kostku a trochu humoru. Zjistěte si informace o ženách z tabulky. Na předním listě souboru jsou verše jedné talentované autorky – zjistěte její jméno.
36.	Počátky dětské literatury	Které tři básnické sbírky napsal Sládek pro děti? Doplněte do pracovního listu na volné řádky slavné večerníčkové hrdiny.
37.	Komerční a braková produkce 2/2 19. století	Písňe z úlohy č. 1 a 2 mají svou hudební podobu, dohleďte je a vyslechněte (pokud to jde, dohleďte okolnosti, za jakých vznikly).
38.	Motiv venkova v české literatuře	Zapište údaje o J. V. Sládkovi a jeho dílu. Co znamená výraz šelma sedlák? Vyslechněte nejslavnější arie opery Prodaná nevěsta.
39.	Ruchovská generace	Které spolky a sdružení vznikla ve druhé polovině 19. století v Čechách? Svatopluk Čech – život a dílo doplněte do zápisu.
40.	Lumírovci a parnasismus	Zopakujte si hlavní rysy parnasismu. Zjistěte a zapište některé slavné stavby historismu, které byly postaveny v Čechách a na Moravě (zámky, divadla, muzea apod.). Zapište do zápisu Vrchlického. Které básnické sbírky Sládka odpovídají lumírovcům?
41.	Novoromantismus	Oživte si údaje o novoromantismu ze světové literatury. Zapište do zápisu Zeyera a jeho dílo.
42.	Historická tematika v české próze	Zapište život a dílo Jiráska, Třebízského a Wintera.
43.	Regiony v literárním spektru 2. poloviny 19. století	Autory zmíněné v tabulce pracovního listu zapište do mapy podle toho, kam lokalizovali své dílo. Zapište životy a díla těch autorů z tabulky, které dohledáte v učebnici.
44.	Český naturalismus	Vyplňte zápis k autorům: Rais, Herrmann, Šlejhar a Čapek-Chod a jejich díla. Opakování – rysy naturalismu. Který obraz Jakuba Schikanedera je chápán jako manifest tohoto směru?
45.	Cesta k národní identitě na přelomu 19. a 20. století	Seznamte se s životem T. G. Masaryka.
46.	Nástup nové generace v 90. letech 19. století	Doplněte zápis o Machara, Březinu, Sovu a Viléma Mrštíka a jejich zmíněná díla. Prohlédněte si vilu Františka Bílka (dokument, osobní návštěva, internet).
47.	Dekadentní motivy	Výpisky – Karásek ze Lvovic a Hlaváček (učebnice nebo jiný zdroj), včetně děl zmíněných v zápisu. Připomeňte si rysy dekadence (moderna) a zjistěte, kteří autoři psali pro Moderní revue. Zjistěte informace o „velké asanaci Prahy“.
48.	Motivický arzenál, klíše a stereotypy jako literární dědictví 19. století	Zamyslete se nad úlohou č. 3 a prohleďte databázi herců 1918 – 1945 a pokuste se dosadit některé.
49.	Pražský německo-židovský okruh autorů	Zapište údaje o Kafkovi, Meyrinkovi a Kischovi. Udělejte výpisky k románu Golem a dílům, jejichž počátky jsou v úloze č. 3. Jaká další slavná jména se objevila v Praze na začátku 20. století?
50.	Ohlas 19. století	Shlédněte hru Záskok Divadla Járy Cimrmana, věnujte pozornost zejména úvodní přednášce. Zjistěte, co je buňát nekotitelný a co hronoid.